

IX. Українська еліта зарубіжжя

Олена Балера

Діяльність провідних українських громадських організацій Російської Федерації у 1991–2013 рр.

Статтю присвячено вивченню та аналізу процесу утворення і функціонування провідних українських громадських організацій Росії, що діяли на федеральному рівні упродовж 1991–2013 рр. І прагнули відігравати координуючу роль серед регіональних громад українців та надавати їм допомогу в реалізації їх національно-культурних потреб.

The article is devoted to the study and analysis of the process of foundation and functioning of leading Ukrainian public organizations worked in the federal level during 1991–2013 and aimed to be coordinators of regional communities of Ukrainians and to assist them in the realization of their national and cultural needs.

Діяльність впливових громадських організацій є невід'ємним елементом існування демократичного суспільства, особливо у багатонаціональних державах, де забезпечення національно-культурних потреб етнічних спільнот, що проживають на території країни, сприяє зміцненню суспільної стабільності. У Російській Федерації попри наявність значної правової бази, що декларує захист прав національних меншин, ще не розроблено дієвих механізмів надання державної допомоги національним спільнотам щодо збереження їх національної ідентичності та культурного розвитку. Основними проблемами українських громадських організацій Росії на сучасному етапі залишаються високий рівень асиміляції, недостатня організованість, відсутність єдності, що особливо посилилось після ліквідації російськими владними структурами впродовж 2010–2012 рр. двох провідних українських організацій – Об'єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії». Подібна ситуація надзвичайно ускладнює можливості українських урядовців і громадських організацій стосовно налагодження контактів з представниками російських українців та надання їм допомоги, тому вивчення історії виникнення та діяльності центральних українських громадських організацій Росії є важливим та актуальним.

У процесі підготовки статті авторкою вивчено праці українських учених М. Закірова, Т. Крамарчук, Л. Мазуки, А. Попка, І. Якуц та інших науковців, які присвячені історії формування української діаспори окремих регіонів Росії і є важливими для розуміння особливостей діяльності місцевих українських громадських організацій у 1990-х – на поч. 2000-х рр. [9; 10; 12; 16; 30]. Цінний фактологічний матеріал щодо становища і розвитку регіональних українських громад Росії міститься також в наукових та науково-популярних статтях російських авторів М. Атаманчука, В. Бабенка, Л. Мельник, В. Павука, І. Снежкової та ін. [5; 8; 11; 16; 21]. Однак на сучасному етапі відсутні наукові праці, присвячені історії виникнення та діяльності провідних українських громадських організацій Росії, що прагнули або мають за мету виконувати роль центральних об'єднуючих структур.

Виходячи з цього, метою даної публікації є вивчення та аналіз процесу утворення та функціонування провідних громадських організацій, створених українцями Росії на федеральному рівні, які впродовж 1991–2013 рр. прагнули відігравати координуючу роль серед регіональних громад

та надавати їм допомогу щодо реалізації національно-культурних потреб.

З кінця 1980-х років розпочинається процес національно-культурного відродження української спільноти Росії і поступове створення її представниками національно-культурних товариств. У 1988 р. в Москві було створено перші організації російських українців – Товариство української культури «Славутич» та Український молодіжний клуб [20, с. 92]. Процес утворення українських об'єднань Росії мав позитивну динаміку, оскільки їх кількість поступово зростала з 28 у 1992 р. до 73 у 1995 р., 76 у 2002 р., 105 у 2005 р., 134 у 2010 р. і 156 на сучасному етапі [17, с. 1; 20, с. 98; 23, с. 24; 30, с. 380].

Наведені дані показують, що найбільша кількість українських організацій Росії виникла впродовж першої половини 1990-х років. Це зумовлено моральним піднесенням представників української спільноти Росії після проголошення незалежності України, що викликало прагнення національно-культурного відродження. 32 українських товариства, що виникли в цей період, мали офіційну реєстрацію відповідно до Федерального закону «Про громадські об'єднання» від 19 травня 1995 р., який теоретично надавав їм право громадсько-політичної діяльності та висування своїх представників у органи законодавчої влади [27], і набули прав юридичної особи, решта громадських об'єднань діяли незареєстрованими [12, с. 96; 30, с. 380]. Переважна більшість українських громадських організацій були неполітичними об'єднаннями, що мали культурологічну та економічну спрямованість. Важливою подією українського національного руху стало створення у жовтні 1993 р. на Першому Конгресі українців Росії загальноросійської організації Об'єднання українців Росії (ОУР), до якої увійшли представники 11 українських товариств, а згодом приєдналися ще 26 організацій. Керівництво ОУР на чолі з письменником і журналістом О. О. Руденком-Десняком прагнуло відігравати координуючу роль серед українських громад Росії, тому ставило собі за мету не лише культурну та освітню діяльність, але й співпрацю з органами державної влади Росії і України та взаємодію з регіональними українськими організаціями. Представники Об'єднання українців Росії виявили активну позицію, взявши участь у розробці Федерального закону Російської Федерації «Про національно-культурну автономію» та у роботі Громадської палати при президентові Російської Федерації. Визнанням авторитету О. Руденко-Десняка з

боку інших національних товариств стало його обрання у 1995 р. головою Конгресу національних громад Росії [8, с. 149–150; 11].

Закон «Про національно-культурну автономію» було ухвалено 17 червня 1996 р., а 21 березня 2002 р. внесено до нього низку доповнень. Згідно з цим законом Національно-культурна автономія визначається як форма національно-культурного самовиявлення, що являє собою суспільне об'єднання громадян Російської Федерації, які відносять себе до певних етнічних спільнот на основі вільної самоорганізації з метою самостійного вирішення питань щодо збереження самобутності, розвитку мови, освіти, національної культури. Документ декларує різнобічну державну допомогу національно-культурним автономіям стосовно видання книг, випуску періодичної преси, організації телерадіомовлення, створення засобів масової інформації національними мовами, а також щодо розробки, видання і придбання навчальних програм, підручників, методичних посібників та іншої літератури, необхідної представникам національних меншин для навчання рідною мовою. Однак закон не надавав можливості національно-культурним автономіям брати участь у політичному процесі та передбачав лише цільовий характер надання державної допомоги [26].

У результаті прийняття закону «Про національно-культурну автономію» у жовтні 1997 р. на Другому Конгресі українців Російської Федерації було створено Федеральну національно-культурну автономію (ФНКА) «Українці Росії», статут якої у березні 1998 р. затвердив з'їзд делегатів регіональних та місцевих українських національно-культурних автономій [5; 21]. Упродовж 1997–1998 рр. було зареєстровано регіональні національно-культурні автономії українців Республіки Карелія, Ханти-Мансійського автономного округу, Камчатської та Пензенської областей, Красноярського краю та міста Санкт-Петербурга [24].

Федеральну національно-культурну автономію «Українці Росії», до якої згодом увійшло 18 регіональних та місцевих національно-культурних автономій, очолював голова Об'єднання українців Росії О. Руденко-Десняк, тому до 2005 р. обидві організації тісно співпрацювали, лише формально залишаючись різними структурами [5].

Іншою важливою подією, яка відбулась на Другому конгресі українців Росії стало укладення та підписання Угоди про співробітництво між Державним комітетом України у справах національностей та міграції і Міністерством Російської Федерації у справах національностей та федеративних відносин від 24 жовтня 1997 р., для реалізації положень якої було створено робочі групи. Завдяки налагодженню співпраці Об'єднання українців Росії з представниками Державного комітету України у справах національностей та міграції наприкінці 1990-х – першій половині 2000-х років (до припинення діяльності комітету у 2006 р.) українським громадським організаціям Росії було надано допомогу, основними напрямками якої стали передплата газети «Урядовий кур'єр» для низки українських громад, забезпечення навчальною та українознавчою літературою українських товариств і навчальних центрів, фінансування видавничої діяльності, зокрема, видання енциклопедичного словника «Українці в Санкт-Петербурзі», друк газети «Батьківщина» (заснована Національно-культурною автономією українців Камчатки) та журналу «Український огляд» (заснований Об'єднанням українців Росії); виділення коштів для проведення науково-практичних конференцій, сприяння у наданні путівок до Міжнародного дитячого

центру «Артек» для дитячих фольклорних колективів тощо. Слід також відзначити, що Державний комітет України у справах національностей та міграції взяв участь в організації Третього Конгресу українців Росії (19–20 квітня 2002 р.) та виділив українським громадам 20 тис. гривень для його проведення [11].

Представники Об'єднання українців Росії та ФНКА «Українці Росії» неодноразово вели переговори з російськими урядовцями про ухвалення «Федеральної програми підтримки української культури і мови в Російській Федерації», в якій би містилися положення щодо створення організаційних структур для бюджетного фінансування різноманітних заходів з метою забезпечення національно-культурних потреб української спільноти Росії, однак такий документ не було затверджено [5], внаслідок чого допомога з боку російських владних структур національно-культурним автономіям українців та іншим українським товариствам культурологічного спрямування носила епізодичний характер і надходила переважно від місцевих державних адміністрацій. На федеральному рівні не було розроблено програм, які б містили конкретні механізми фінансової допомоги національним меншинам.

Розглядаючи діяльність двох центральних організацій російських українців, необхідно відзначити, що до 2005 р. Об'єднання українців Росії та ФНКА «Українці Росії» не мали серед свого вищого керівництва представників політичної та економічної еліти і при цьому не ставили собі конкретної мети щодо залучення впливових союзників – високопосадовців та потенційних лобістів з числа російських етнічних українців. Ситуація дещо змінилася лише у квітні 2005 р., коли головою Координаційної ради двох організацій було обрано бізнесмена, політика, члена Ради Федерації Федеральних Зборів Росії В. Думу, який був прибічником приєднання до українського громадського руху відомих людей Росії, зацікавлених у плідному розвитку українсько-російських економічних, наукових та культурних відносин [3]. Упродовж 2005–2006 рр. завдяки співробітництву керівництва ОУР та ФНКА «Українці Росії» з представниками Міністерства закордонних справ України та Посольства України в Російській Федерації вперше на системному рівні почала надходити допомога з України для проведення культурно-просвітницької та інформаційної роботи, однак у 2007 і 2009 р. кошти на реалізацію «Державної програми співробітництва із закордонними українцями на період до 2010 р.» українським урядом не виділялися [18; 25].

У цілому слід зауважити, що у другій половині 2000-х років керівникам Об'єднання українців Росії та ФНКА «Українці Росії» вдавалося періодично отримувати фінансову та організаційну допомогу від спонсорів, українських урядових установ та окремих російських державних організацій, що працювали у сфері культури, зокрема, від Дому народів Росії, Московського дому національностей, Всеросійського виставкового центру тощо. У цих умовах серед основних напрямів діяльності двох центральних організацій переважали проведення мистецьких фестивалів, фінансова підтримка українських колективів художньої самодіяльності, організація їх концертів та гастролей по містах Росії та України. Найбільш значними результатами такої діяльності стали проведення у 2006 р. IV Всеросійського фестивалю українських хорових колективів та вокальних ансамблів імені Олександра Кошиця, Фестивалю української пісні «Червона рута» в Воркуті, III Далекосхідного фестивалю української культури «Наша думка, наша пісня» у місті Фокіно, підтримка

діяльності семінару-лабораторії української традиційної культури у Лазаревському Центрі української культури та мистецтва міста Сочі тощо [18]. Однак труднощі в діяльності українських громадських організацій Росії полягали не тільки в організаційних проблемах і браку належного фінансування для реалізації національно культурних потреб. Упродовж періоду свого існування Об'єднання українців Росії та ФНКА «Українці» Росії не виробили достатньо привабливої діаспорної ідеології російського українства, не сформулювали конкретних вимог до органів державної влади, їх вплив на суспільно-політичне життя країни був незначним. Великий потенціал російського українства в різних сферах духовного життя (мистецтві, науці, освіті, засобах масової інформації), органах державного управління та підприємницьких структурах залишився майже невикористаним, оскільки їм не вистачало належного статусу в суспільстві, а також надійного механізму державної допомоги українській діаспорі Росії [24].

У числі подій, які визначали становище українських громадських організацій Росії, слід назвати погіршення українсько-російських міждержавних відносин після 2004 р. Під час виборів президента України представники Об'єднання українців Росії та ФНКА «Українці Росії» публічно висловлювали протест проти спроб російського уряду підтримати провладного кандидата і пропагування гасла «Українці Росії за Януковича». Починаючи з середини 2000-х років і на сучасному етапі ставлення російської влади до усього комплексу питань, пов'язаних з національно-культурним розвитком українців Росії, відзначається значним рівнем політизації. Найбільш вагомими прикладами такої політики є спроби російського керівництва поставити на провідні посади в українських організаціях Росії лояльних до влади людей та здійснення цензури щодо культурницьких заходів, які не відповідають офіційній державній ідеології (зокрема, закриття у 2008 р. Українського освітнього центру при середній школі № 124 м. Москви, неодноразові знищення частини фонду Бібліотеки української літератури в Москві упродовж 2006–2007 рр. і 2010 р.) [19, с. 3–4; 30, с. 381].

Наприкінці 2000-х років центральні всеросійські організації українців почали відчувати тиск з боку російської влади, що призвело до призупинення їх діяльності, а згодом до судового переслідування та ліквідації (ФНКА «Українці Росії» ліквідовано 24 листопада 2010 р., Об'єднання українців Росії – 18 травня 2012 р.). 29 лютого 2012 р. для попередження створення провладної ФНКА «Українці Росії» у Москві відбулися установчі збори з метою створення Федеральної української національно-культурної автономії Росії, яка мала замінити ліквідовану 24 листопада 2010 р. організацію, однак новостворене об'єднання не мало шансів на офіційну реєстрацію, оскільки у березні 2012 р. було проголошено, а 9 квітня 2012 р. офіційно зареєстровано лояльну до російського уряду українську організацію – Федеральна національно-культурна автономія «Українці Росії» (до неї увійшло лише 5 українських громад) на чолі із заступником директора Центру україністики та белорусистики історичного факультету Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова Б. А. Беспальком [4; 5; 29]. Цю організацію не було визнано переважною більшістю українських організацій Росії.

Невдовзі після ліквідації Об'єднання українців Росії 26 травня 2012 р. у процесі складних дискусій та при відсутності єдності між представниками українських громад було створено нову загальноросійську організацію

Український Конгрес Росії на чолі з головою українського громадсько-культурного товариства Якутії Л. Дяченко [22; 29]. 21 лютого 2013 р. керівництво Українського конгресу Росії подало до Міністерства юстиції Російської Федерації необхідні документи для державної реєстрації, однак отримало відмову у зв'язку з недополіками в оформленні документів. Після усунення виявлених недоліків та повторного звернення з проханням про реєстрацію 30 червня 2013 р. представники організації знову отримали відмову з причини виявлення нових порушень, про які раніше не говорилося [7; 29]. Внаслідок цих подій Український Конгрес Росії, який претендує на роль загальноросійської громадської організації, існує без державної реєстрації, що значно ускладнює його можливості представляти українців Росії при спілкуванні з міжнародними організаціями, створеними представниками української діаспори, та владними структурами України. Зокрема, в рамках реалізації плану заходів Міністерства закордонних справ України на 2012 р. з виконання бюджетної програми № 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України за кордоном», було надано фінансову допомогу для створення інтернет-сайту Українського конгресу Росії як загальноросійської громадської організації, однак з причини відсутності офіційної реєстрації цієї організації було вирішено утриматись від передачі їй виділених коштів для створення та функціонування україномовного періодичного видання Російської Федерації [29, с. 5].

На початку 2010-х років активізувала свою роботу створена у 2004 р. і зареєстрована в Міністерстві юстиції Росії 15 серпня 2012 р. Регіональна громадська організація «Рада земляцтв України». У лютому 2012 р. Раду земляцтв України в Москві та правління цієї організації очолив М. Лях, який є головою Чернігівського земляцтва Москви, дійсним державним радником Російської Федерації першого класу, доктором політичних наук, членом Академії соціальних наук та Міжнародної академії інформатизації. Відповідно до статуту Рада земляцтв України є об'єднанням регіональних земляцтв, представників регіонів України, установ та організацій, юридичних осіб та окремих громадян, які незалежно від національності вважають себе вихідцями з України, а також громадян, які пов'язані з Україною трудовою діяльністю, родинними або територіальними відносинами [28, с. 1]. До складу Ради земляцтв України входить 21 регіональне земляцтво України та чотири громадські представництва державних обласних адміністрацій України – Представництво Автономної республіки Крим в Москві, Постійне представництво Харківської облдержадміністрації в Російській Федерації, Представництво Луганської області в Москві та Постійне представництво Одеської області в Москві. Найбільш активними і авторитетними організаціями у складі Ради земляцтв України є регіональна громадська організація «Земляцтво донбасівців», некомерційне партнерство «Московська асоціація «Лугань» (луганське земляцтво) та регіональна організація «Земляцтво вихідців з Хмельницької області» [29, с. 2].

Рада земляцтв України впродовж 2012 р. увійшла до двох впливових провладних організацій Росії – Московської координаційної ради регіональних земляцтв при уряді Москви та загальноросійської спілки громадських об'єднань «Народна більшість Росії», створеної при підтримці президента Росії В. Путіна та Державної Думи Російської Федерації, основними цілями якої є розвиток економічного,

культурного та гуманітарного співробітництва між Росією, Україною та Білоруссю [28, с. 2].

На сучасному етапі українські земляцтва Москви досить ефективно використовують свій потенціал, спрямований на поглиблення міжрегіональних зв'язків між Україною та Росією. Зокрема у вересні 2012 р. підписано Угоду про співпрацю між Чернігівською обласною державною адміністрацією, Чернігівською обласною радою та Радою земляцтв України в Москві і Чернігівським земляцтвом Москви з метою сприяння зміцнення українсько-російського економічного і культурного співробітництва. Керівництво Ради земляцтв планує підписання подібних угод з іншими областями України [28, с. 2].

З 30 січня по 1 лютого 2013 р. голова Ради земляцтв України М. Лях здійснив поїздку в Україну, де під час зустрічі з українськими урядовцями порушив питання, пов'язані з визначенням місця та ролі очолюваної ним організації у розвитку співробітництва між Україною та Росією, а також намагався залучитися підтримкою щодо створення Загальноросійської громадської організації «Спілка земляцтв України в Російській Федерації» [28, с. 2].

У цілому слід відзначити, що Рада земляцтв України в Москві має значний потенціал для перетворення в майбутньому у впливову загальноросійську організацію української діаспори, до якої можуть приєднуватись інші організації українців Росії, однак на відміну від Українського конгресу Росії, основні напрями її діяльності зосереджено на економічних і культурних питаннях, не пов'язаних з відродженням української мови та культури. Про це свідчать основні заходи, які організувала Рада земляцтв України спільно з регіональними земляцтвами України в Москві у 2012 р., зокрема проведення фестивалю «З чого починається Батьківщина», відзначення 200-річчя Вітчизняної війни 1812 р. та 70-річчя молодіжної підпільної організації «Молода гвардія» тощо [28, с. 2].

Водночас з Об'єднанням українців Росії та Федеральною національно-культурною автономією «Українці Росії», які до своєї ліквідації відігравали роль центральних структур українського громадського руху Росії, впродовж 1990-х – на початку 2010-х років було створено значну кількість регіональних громадських організацій та національно-культурних автономій. Найактивнішими серед них є Регіональне об'єднання «Українці Москви», Національно-культурне об'єднання українців «Криниця» (м. Пушкіно Московської області), Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану «Кобзар», Карельська республіканська громадська організація «Товариство української культури «Калина», Воркутинська громадська організація «Україна», Національно-культурна автономія українців Тюменської області «Єдина родина», Нижньокамська національно-культурна автономія «Українське товариство «Вербишенька», Національно-культурна автономія «Українська родина» міста Сургут, Архангельська регіональна національно-культурна автономія «Українці Росії», Громадська організація «Національно-культурна автономія українців Мурманської області» тощо. Основними напрямками діяльності цих організацій є спроби відкриття шкіл, факультативів, курсів та гуртків з викладанням української мови та українознавчих дисциплін, розвиток бібліотечної справи, проведення наукових конференцій з історії України, однак переважає організація національно-культурних свят і мистецьких фестивалів [15; 17, с. 1].

Таким чином, з кінця 1980-х років в Російській Федерації розпочинається процес створення українських громадських організацій, наслідком якого стало виникнення у 1990-х роках двох центральних організацій федерального рівня – Об'єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», які мали за мету координацію українського громадського руху в Росії, створення системи державного фінансування для задоволення національно-культурних потреб українців та налагодження плідного співробітництва з українськими державними установами та громадськими організаціями. Однак впродовж своєї діяльності (ОУР у 1993–2012 рр., ФНКА «Українці Росії» у 1997–2010 рр.) ці організації не зуміли стати впливовими, авторитетними і фінансово незалежними структурами, тому внаслідок погіршення українсько-російських відносин і посилення тиску на них з боку російських владних структур припинили своє існування. Основними причинами такої ситуації стали недостатня підтримка з боку України представників української діаспори Росії та значний рівень асиміляції російських українців, котрі не виявили достатньої активності у прагненні реалізації своїх національно-культурних потреб і не зуміли створити надійні організаційні структури для захисту своїх прав. На сучасному етапі в Росії існує дві організації української діаспори, які претендують на роль загальноросійських об'єднань – Український конгрес Росії та Рада земляцтв України. До Українського конгресу Росії входять українські товариства національно-культурної спрямованості, однак ця організація офіційно не зареєстрована, що обмежує її можливості стосовно отримання фінансової допомоги з боку українського уряду та спонсорів. Рада земляцтв України є впливовою авторитетною організацією, однак її основна мета полягає у встановленні економічних зв'язків з окремими областями України та налагодженню з ними культурного обміну, не пов'язаного з відродженням національно-культурних традицій українців Росії.

1. Атаманчук М. М. Украинская диаспора г. Алдан (Республика Саха (Якутия)) / М. М. Атаманчук // Украинцы на Дальнем Востоке: история и современность. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2008. – С. 262–266. 2. Бабенко В. Я. Українці в Башкирії / В. Я. Бабенко // Дивослово. – 1994. – № 3. – С. 53–54. 3. Бондаренко А. Використання громадських організацій для любощання російсько-українського економічного партнерства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/1347/29/>. 4. В Москве создали Украинский Конгресс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.dn.ua/details/180238/>. 5. В Росії з'явилася нова культурна автономія українців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost81735/>. 6. Вступна доповідь голови Ради Об'єднання українців Росії та Ради Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії» В. М. Думи на спільному засіданні Рад у Москві 14 квітня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/1890/86/>. 7. Гіршов В. Українці Росії схожі на російський газ, завдяки якому РФ тисне на Україну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrros.info/aktual/news_detail.php?ID=3980. 8. Євтух В. Б. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії / В. Б. Євтух, Трощинський В. П., Швачка О. В. – К.: Фенікс, 2003. – 228 с. 9. Закіров М. Б. Урало-Сибірський регіон Російської Федерації в умовах трансформації суспільства: участь українського населення: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.02 / Закіров Марат Борисович. – Луганськ, 2006. – 210 с. 10. Крамарчук Т. Д. Українська діаспора Республіки Башкортостан: історія формування та особливості існування в іншоетнічному середовищі: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук:

07.00.01 / Крамарчук Тетяна Дмитрівна. – Черкаси, 2000. – 205 с.
 11. Культурно-освітні права українців в Російській Федерації. Огляд Державного комітету України у справах національностей та міграції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/1027/33/>. 12. Мазука Л. І. Українська діаспора в Росії: актуальні проблеми збереження національної ідентичності / Л. І. Мазука // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4(5). – С. 91–102. 13. Мельник Л. Діяльність громадських організацій Росії як фактор збереження національної ідентичності / Л. Мельник // Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті «...землякам моїм в Україні і не в Україні...»: Збірник матеріалів четвертої Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 серпня 2013 р. (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 227–230. 14. Павук В. Українська діаспора Сибіру сьогодні і завтра. На прикладі Національно-культурної автономії українців Новосибірська / Л. Павук // Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті «...землякам моїм в Україні і не в Україні...»: Збірник матеріалів четвертої Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 серпня 2013 р. (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 241–242. 15. Паняк С. Українська культура на теренах Російської Федерації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/6-informacija-analilyka/doslidzhennja/4462-doslidzhennia-ukrainska-kultura-na-terenakh-osiiskoi-federatsii.html>. 16. Попок А. А. Українські поселення на далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець XIX–XX ст.): дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.02 / Попок Андрій Андрійович. – К., 2002. – 214 с. 17. Порівняльна характеристика забезпечення прав українців в Росії та росіян в Україні. – Поточний архів Міністерства закордонних справ України за 2013 р. – К., 2013. – 6 с. 18. Постанова Ради Об'єднання українців Росії та Ради Федеральної національно-культурної автономії українців Росії «Про хід виконання рішень IV Конгресу Об'єднання українців Росії та III З'їзду Федеральної національно-культурної автономії українців Росії» від 14 квітня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zlagona.ru/article.php?id=415>. 19. Про стан освіти українською мовою в Російській Федерації. Повідомлення прес-служби Об'єднання українців Росії і Федеральної національно-культурної автономії

«Українці Росії» з приводу відповіді засобам масової інформації офіційного представника МЗС РФ А. Нестеренка. – Поточний архів Міністерства освіти і науки України за 2007 р. – К., 2007. – 4 с. 20. Романуха О. М. Розвиток українсько-російських відносин в сфері культури і науки (1991–2005 рр.): дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 07.00.01 / Романуха Олександр Миколайович. – Донецьк, 2007. – 292 с. 21. Снежкова І. Діаспора українців у Росії / І. Снежкова / Світове українство як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті «...землякам моїм в Україні і не в Україні...»: Збірник матеріалів четвертої Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 серпня 2013 р. (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 358–361. 22. Соловей І. Украинский Конгресс России: новая организация со старыми проблемами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/journalists/blog/soloveyihor/a66596>. 23. Українські організації Росії. Довідка з 2010 р. – Поточний архів Міністерства закордонних справ України за 2010 р. – К., 2010. – 24 с. 24. Українці в Росії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kobza.com.ua/content/view/509/29/>. 25. Українці для України: чи потрібна Україні забута діаспора? Матеріали прес-служби Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16726435>. 26. Федеральный закон Российской Федерации «О национально-культурной автономии» от 17 июня 1996 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://femida.info/51/onka001.htm>. 27. Федеральный закон Российской Федерации «Об общественных объединениях» от 19 мая 1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=115872;fld=134;dst=4294967295;from=45419-284>. 28. Щодо діяльності регіональної громадської організації «Рада земляцтва України» м. Москва. Інформаційна довідка. – Поточний архів Міністерства закордонних справ України за 2013 р. – К., 2013. – 3 с. 29. Щодо стану вирішення проблемних питань у задоволенні прав українців в РФ. Інформаційна довідка. – Поточний архів Міністерства закордонних справ України за 2013 р. – К., 2013. – 5 с. 30. Якуц І. Б. Політичні аспекти діяльності української діаспори Росії / І. Б. Якуц // Сучасна українська політика. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 22. – С. 379–386.

Тетяна Бойко

Психологічний напрямок націології у працях представників української еміграції

У статті висвітлюються психологічні концепції націотворення української наукової еліти в еміграції (В. Старосольський, О. Бочковський, В. Янів). Виділено, що такі суб'єктивні засади націотворення як національна свідомість, воля, ідейна спільність, самоусвідомлення української нації, попри складні суспільно-політичні умови, поширювалися завдяки витворенню з середовища народних мас нових молодих суспільно активних еліт, здатних забезпечити цивілізаційний поступ українства.

The article highlights the psychological concepts of nation-building by the Ukrainian scientific elite in exile (V. Starosolskyj, O. Bochkovskyj, V. Yaniv). The analysis shows that such subjective principles of nation-building – the national consciousness, will, ideological unity, self-consciousness of the Ukrainian nation despite the difficult socio-political conditions of its creation were spread through the medium of the masses of young socially active elites who could provide the civilization progress of Ukrainians.

Кожен історичний період розвитку України прикметний яскравими спалахами боротьби, відстоювання, стремління до досягнення свободи. Цей феномен виражався у різних аспектах життя нації – інтелектуального освоєння, ідейного оформлення, громадсько-політичного протесту чи індивідуального стремління. На різних рівнях ефективність та концентрованість виявів національної свободи залежала від загострення цінності власної національної сутності, яка в певний момент ставала видом індивідуального самовираження та колективної самоорганізації. Процес злиття національних почуттів кожного в єдину волю спільноти виявляє зрілість суспільства. Сучасні дослідження теми та

основних її представників включають як теоретичні аспекти – Г. Касьянов, О. Майборода, В. Лісовий, О. Проценко, М. Степико, М. Обушний, так і тематичні дослідження української еміграції – І. Каневська, Т. Гундорова, І. Гавть, Ю. Древницький. Необхідним стає визначення та практичне обґрунтування засад консолідації індивідуальних волей та прагнень, які творять спільне відчуття єдності, національної свідомості, сукупне політичне волевиявлення та визначення ролі та місця еліти у процесі націєтворення.

Формування такого модерного утворення як нація породило чимало дискусій у наукових колах. Вони були зумовлені неспівпадінням між етатистськими засадами